

**РОҶҲОИ БАЛАНД БАРДОШТАНИ МАҲСУЛНОКИИ КОМБАЙНҲОИ
ҒАЛЛАДАРАВИ МУОСИР**

Исоев У.П., н.и.т., дотсент, **Ризоев А.Б.**, н.и.т., профессор, ДАТ ба номи Ш. Шохтемур

Калимаҳои калидӣ: *комбайни ғалладарав, зироатҳои ғаллагӣ, зерғундор, ғарам, усули чамъоварӣ.*

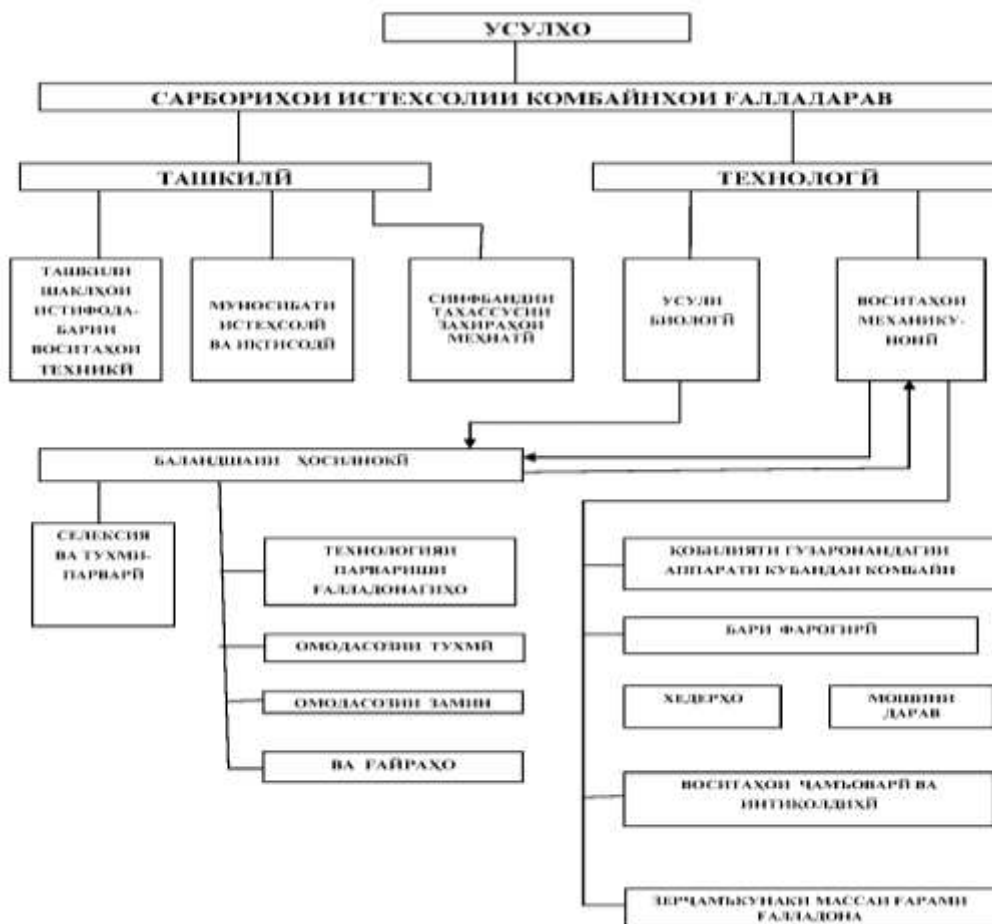
Тадқиқотҳои бисёри илмӣ дар соҳаи чамъоварии ғалладонагӣ ҳалли мураккаби мушкilotҳои сарбории технологияи комбайнҳои ғалладаравро нишон медиҳад, аз он ки зироатҳои кишоварзи ҳамчун объекти чамъоварии механикунонӣ аз рӯи хосиятҳои физикию механикӣ гуногун мебошанд [2, 3, 4, 5].

Фарқиятҳо дар тавсифҳои морфологияи зироатҳои ғалладонагӣ ҳосилнокии ғалларо қабатнок ҷойгиршавии хушаҳо, баландӣ, зич будан ва ҳамшавии гандумпоя ва растанӣ, устуворӣ ба реҳтани ғалла муайян мекунанд,

Хамин тавр гуногунии муайянкунии тавсифи зироат дар вобастагӣ бо шароити боду ҳаво дар давраи мавсими чамъоварӣ мушкilotҳоро ҳангоми интиҳоби чамъоварии технологияи оптималии маҷмаи мошинҳо ба вуҷуд меояд [4].

Сарбории истеҳсолии комбайнҳои ғаллагундор ҳангоми чамъоварии зироати ғаллагӣ ба ду самт ҳал карда мешавад – усулҳои технологӣ ва ташкилӣ (расм.). Сарбории технологияи комбайнҳо бо роҳи истифодабарии методҳои биологӣ, таъминоти баландшавии ҳосили ғалла аз ҳисоби ҷори намудан дар истеҳсолот навъҳои нав (селексия) иҷро карда мешавад ва риояи қатъии ҳамаи усулҳои агротехникии парвариши ғалладонагӣ то чамъоварӣ иҷро карда мешавад [2, 4].

Ҳангоми чамъоварии зироати ғалладонагӣ сарбории технологияи комбайнҳо бо роҳи истифодабарии воситаҳои механикунонӣ ҳал карда мешавад (расм.). Дар ин ҳангом сарбории технологияи комбайнҳо аз ҳисоби истифодабарии мошинҳои дарави бари фарогириаш гуногун ва аз ҳисоби интиҳоби қобилияти гузаронандагии аппарати кубандаи комбайнҳо, оптималӣ барои шароити муайяни чамъоварии зироатҳои ғалладонагӣ (ҳосилнокиаш муайян), инчунин истифодабарии зерғундорҳои ғарами массаи ғалладонагӣ иҷро карда мешаванд [2, 4].

Расм. Усулҳои сарбории истеҳсолии комбайнҳои ғалладарав.

Дар чумхуриамон ва дар дигар давлатҳои ҷаҳон асосан ду усули ҷамъовариҳои зироатҳои ғалладонагиро истифода мебаранд. Ин ҷамъовариҳои комбайнии якбора ва алоҳида – алоҳида мебошад [3, 4].

Ҷамъовариҳои якбораи комбайнии зироатҳои ғалладонагӣ барои кам кардани талабот ба техникаи ғундоранда, механизаторҳо ва сарфаи харчи сӯзишвориро имкон медиҳад.

Ҷамъовариҳои якбораи комбайнии фақат ҳангоми пурра пухта расидани ғалла ғоидавар мебошад.

Ҳангоми якбора даравидани пояҳои зироатҳои ғалладона ба шнеки қисми дарав ва баъд ба аппарати кубандаи комбайн бетартибона мегузаранд, ки ин ба афзудани микдори зарари механикӣ ва майда шудани он ва аз ин рӯ, ба паст шудани сифати ғалладона оварда мерасонад.

Ҳангоми ҳосили пасти зироатҳои ғалладона (то 10 сент/га) коҳиш ёфтани талафи ғалладона ва афзоиши сифатҳои бозоргонӣ ва кишти он тавассути воситаҳои техникаи усули алоҳидаи дарав таъмин карда мешавад, ки асоси агротехникаи он қонунҳои объективии ташаккулёбии ғалладона дар растаниҳо ва тағирёбии намии ғалладона ва паҳол дар ғарамҳо мебошад. Муқаррар карда шудааст, ки ҷамъовариҳои алоҳидаи зироатҳои ғалладона бештар ба марҳилаи муайяни рушди растаниҳо мувофиқ аст [4].

Дар айни замон, дар ИДМ ҳиссаи майдонҳои, ки бо усули алоҳида – алоҳида ҷамъоварӣ карда мешаванд, тақрибан 60% -ро ташкил медиҳад. Дар Канада, тақрибан 20-25% майдон бо ёрии мошинҳои дарав, дар ИМА ва Австралия бошад – 5% ҷамъоварӣ карда мешавад [3].

Усули алоҳида – алоҳида ҷамъовариҳои зироатҳои ғалладона амалиёти иловагиро талаб мекунад – ба як қатор гузоштан, ки боиси афзоиши хароҷоти пулӣ ва маблағҳо барои воҳиди ҳосили ҷамъоваришуда мегардад, аммо, аз тарафи дигар, 5-10 рӯз пеш оғоз кардан мумкин аст ва бо ин талафоти ғалладона аз рукуди ғалладона ва рехтани ғалла ба замин 25 - 30% кам шавад.

Ҳангоми дарави алоҳида – алоҳидаи ғалладонаҳо то 80% ғаллаи шартӣ ба даст оварда мешавад, ки хушккунӣ ва тозакунии иловагиро талаб намекунад, ки ин хароҷоти меҳнатиро барои коркарди ғалладонаи пас аз ҷамъоварӣ хеле кам мекунад. Дар айни замон, шиддатнокии умумии кор паст шуда, маҳсулнокии комбайнҳо дар интиҳоби ғарамҳо 20-25% баланд бардошта мешавад. Ғайр аз ин, усули алоҳида – алоҳидаи ҷамъовариҳои ғалладона афзоиши шишагини онҳоро 45%, вазни мутлақро - 6.0% ва табиати ғалладонаро - 1.0% таъмин менамояд [4, 5].

Тавонии ғарамҳоро ҳосили зироати ҷамъоваришуда, зичии поя ва ҳосилнокии комбайне, ки барои ҷамъоварӣ ва куфтани ғарамҳо истифода мешавад, муайян мекунад. Барои таъмин намудани ин усули боркунии технологияи комбайнҳо дар давраи ҷамъовариҳои ғалладона аз ҷониби саноати кишварҳои ИДМ ва илми кишоварзӣ навҳои гуногуни мошинҳои дарав таҳия ва истехсол карда шуданд, ки онҳо инчунин дар хоҷаҳои деҳқонӣ барои ҷамъовариҳои массаи ҳосил аз ҷониби зерчинакҳои комбайнҳо истифода мешаванд [4].

Ҳамин тариқ, яке аз роҳҳои баланд бардоштани маҳсулнокии комбайнҳо ғалладарав дар чумхурии мо истифодаи усули дарави якбора мебошад.

АДАБИЁТ

1. Багрецов Д.Н., Воронин Б.А., Ковин В.Ф. Мировая продовольственная безопасность: состояние, проблемы // Аграрный вестник Урала, 2012. - № 12 (104). - С. 48–53.
2. Косилов Н.И. Состояние и тенденции совершенствования зерноуборочных машин. Челябинск, 1983. - 98 с.
3. Купетов Б. П. [и др.]. Результаты исследования производительности и качества работы зерноуборочных комбайнов в условиях Челябинской области // ЧИМЭСХ. Вып. 164. Челябинск, 1979.
4. Ловчиков А.П. Повышение качества зерна и эффективности использования комбайнов в условиях Южного Урала: монография. Челябинск, 2002. - 144 с.
5. Улицкий Е.Я. О «щадящих» технологиях уборки зерновых культур // Механизация и электрификация сельского хозяйства, 1985. - № 9. - С. 27.

АННОТАЦИЯ

РОҲҲОИ БАЛАНД БАРДОШТАНИ МАҲСУЛНОКИИ КОМБАЙНҲОИ ҒАЛЛАДАРАВИ МУОСИР

Дар мақола роҳҳои баланд бардоштани маҳсулнокии комбайнҳои ғалладарави муосир оварда шудааст.

Ҳангоми ҷамъовариҳои якбораи комбайнии зироатҳои ғалладонагӣ барои кам кардани талабот ба техникаи ғундоранда, механизаторҳо ва сарфаи харчи сӯзишвориро имкон

медихад, аммо ҳангоми алоҳида – алоҳида чамъоварии зироатҳои ғалладона амалиёти иловагиро талаб мекунад – ба як қатор гузоштан, ки боиси афзоиши хароҷоти пулӣ ва маблағҳо барои воҳиди ҳосили чамъоваришуда мегардад.

АННОТАЦИЯ ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ СОВРЕМЕННЫХ ЗЕРНОУБО- РОЧНЫХ КОМБАЙНОВ

В статье рассматриваются пути повышения производительности современных зерноуборочных комбайнов.

При прямом комбайнировании зерновых культур способствует сокращению потребности в уборочной технике, механизаторах и уменьшению расхода топлива, а при отдельном способе уборки зерновых культур требуется проведение дополнительной операции – валкообразования, что приводит к увеличению денежных затрат и средств на единицу убранной площади.

Недостатки и преимущества основных способов уборки зерновых приведен в данной статье.

Ключевые слова: *зерноуборочный комбайн, способ уборки, зерновые культуры, подборщик, валок.*

ANNOTATION THE WAYS TO IMPROVE PRODUCTIVITY OF MODERN HARVESTER- THRESHER

In this article is given the ways to improving productivity of modern harvester – thresher.

The main combination of grain crops helps to reduce the need for harvesting equipment machine operators and reduce the fuel consumption and by the swath harvesting of grain crops needs the overwork operation – of roll formed which leads to the increasing of cash costs and funds for unit harvested area.

Disadvantages and advantages of the main method of the harvesting is given in this article.

Key words: *harvester – thresher, method of harvesting, cereals, pickup, roll.*